

Abant Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Abant Social Sciences

2024, 24(3): 1029-1044, doi: 10.11616/asbi.1516381

Bilgi Paylaşımı, Dönüşümcü Liderlik, Tutumlu İnovasyon ve Firma Performansı Arasındaki İlişki

The Relationship Between Knowledge Sharing, Transformational Leadership, Frugal Innovation and Firm Performance

Sena Esin İMAMOĞLU¹, Hülya TÜRKCAN², Hüseyin İNCE³, Salih Zeki İMAMOĞLU⁴

Geliş Tarihi (Received): 15.07.2024

Kabul Tarihi (Accepted): 17.09.2024

Yayın Tarihi (Published): 30.11.2024

Öz: Kısıtlı kaynak kullanımı ile temel işlevlerde kaliteden ödün vermeden çözümler sunmayı mümkün kılan tutumlu inovasyon kavramına ilişkin literatür henüz gelişme aşamasındadır. Bu kapsamda bu çalışmanın amacı, dönüşümcü liderlik, bilgi paylaşımı, tutumlu inovasyon ve firma performansı arasındaki ilişkileri incelemektir. Ayrıca tutumlu inovasyon ile firma performansı arasındaki ilişkide pazar belirsizliğinin düzenleyici rolünün ortaya konması da hedeflenmektedir. Bu sebeple Gebze'deki imalat sanayinde yer alan firmaların yöneticilerinden anket yöntemiyle 253 veri toplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, dönüşümcü liderlik ile tutumlu inovasyon arasında ve bilgi paylaşımı ile tutumlu inovasyon arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, tutumlu inovasyon ve firma performansının da pozitif ilişkili olduğu, pazar belirsizliğinin ise bu ilişkide düzenleyici etkisinin bulunmadığı saptanmıştır. Dolayısıyla bu çalışma sunduğu kapsamlı kavramsal çerçeve ve ampirik sonuçlarla, ilgili literatürdeki boşlukları doldurarak katkıda bulunmakta ve yöneticiler için derinlemesine bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dönüşümcü Liderlik, Bilgi Paylaşımı, Tutumlu İnovasyon, Firma Performansı, Pazar Belirsizliği.

&

Abstract: The literature on frugal innovation, which enables the use of limited resources to provide solutions without sacrificing quality in basic functions, is still developing. In this context, this study aims to examine the relationships between transformational leadership, knowledge sharing, frugal innovation and firm performance. It is also aimed to reveal the moderating role of market uncertainty in the relationship between frugal innovation and firm performance. Therefore, 253 data were collected by survey method from managers of firms in the manufacturing industry in Gebze. As a result of the analysis, it was found that there was a positive relationship between transformational leadership and frugal innovation and between knowledge sharing and frugal innovation. Furthermore, it was found that frugal innovation and firm performance were positively related, and market uncertainty had no moderating effect on this relationship. Therefore, this study with its comprehensive conceptual framework and empirical results contributes to filling the gaps in the relevant literature and offers an in-depth perspective for managers.

Keywords: Transformational Leadership, Knowledge Sharing, Frugal Innovation, Firm Performance, Market Uncertainty.

Atıf/Cite as: İmamoğlu, S. E., Türkcan, H., İnce, H., İmamoğlu, S. Z., (2024). Bilgi Paylaşımı, Dönüşümcü Liderlik, Tutumlu İnovasyon ve Firma Performansı Arasındaki İlişki. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(3), 1029-1044. doi: 10.11616/asbi.1516381

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asbi/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2000 – Bolu

¹ Doktora Öğrencisi, Sena Esin İmamoğlu, Gebze Teknik Üniversitesi, imamoglu.esin@gmail.com.

² Arş. Gör. Dr., Hülya Türkcan, Gebze Teknik Üniversitesi, hturkcan@gtu.edu.tr.

³ Prof. Dr., Hüseyin İnce, Gebze Teknik Üniversitesi, h.ince@gtu.edu.tr.

⁴ Prof. Dr., Salih Zeki İmamoğlu, Gebze Teknik Üniversitesi, imamoglu@gtu.edu.tr. (Sorumlu Yazar)

1. Giriş

İçinde bulunduğumuz yüzyılda rekabetin her geçen gün artması, teknolojik gelişmelerin çok hızlı bir şekilde gerçekleşmesi ve yeniliklerin bir çok alanda hayatlarımıza dahil olması ile değişime ayak uydurmak işletmeler için oldukça önemli bir konu haline gelmiştir. Ancak gelişmekte olan ekonomilerde firmalar, pazardaki değişim ile müşteri ihtiyaç ve beklentileri hakkında yeterli bilgiye sahip olsalar da düşük gelir grubuna hitap edecek yenilikler yapmak için yeterli kaynak ya da kapasiteye sahip olmayabilirler (Barnikol ve Liefner, 2024: 1). Bu kapsamda rekabetçiliklerini korumak için kaynaklarını optimize ederek değişimlere yenilikle karşılık vermeleri gerekmektedir (Flaminiano, 2024: 2). Diğer yandan gelişmiş ekonomilerde firmalar yenilik yapmak için yeterli kaynağa sahip olsalar da yenilik yaparken çevreye duyarlı ürün geliştirme hususunu ön planda tutma eğilimindedirler (Barnikol ve Liefner, 2024: 1). Yani doğal kaynakların kısıtlı kullanımına dikkat edilmektedir. Bu kapsamda gelişmekte olan ekonomilerde kaynak kısıtlarından dolayı uygun fiyatlı çözümler sunmak üzere ortaya çıkan ve sonrasında gelişmiş ekonomilerde sürdürülebilirliğe katkı sunmak üzere kabul gören tutumlu inovasyon kavramı, global pazarda uygun fiyatlı ve etkili çözümler sunmayı sağlayan bir inovasyon türü olarak gittikçe daha fazla kabul görmektedir (Qin, 2024). Ancak ilgili literatür hala gelişme evresindedir ve öncülleri ile sonuçlarına ilişkin daha fazla ampirik araştırmaya ihtiyaç vardır.

Tutumlu inovasyon firmaların kaynak kısıtıyla başa çıkmaları için önemli bir strateji olarak kabul edilmektedir (Ur Rehman vd., 2024: 1). Her türlü örgütsel stratejinin başarıyla uygulanması için ise liderler etkin rol oynamaktadır. Bu kapsamda zaman içerisinde pazardaki değişimler ve dönüşümler doğrultusunda geleneksel liderlik yaklaşımları yetersiz kalmakta ve ihtiyaçlar doğrultusunda yeni liderlik yaklaşımları ortaya çıkmaktadır. Bu yeni liderlik yaklaşımlardan biri olan dönüşümcü liderlik, değişime ayak uydurmanın yanı sıra bu konuda ilham vermek ve gelişimi desteklemek üzere takipçilerine yön veren bir liderlik modelidir (Vonoga, 2019: 566). İşletmelerin yaşanan bir başarısızlık sonrasında yeniliğe ihtiyaç duyabileceği gibi sahip olduğu başarısını sürdürebilmesi için de yeniliğe ihtiyacı vardır. Tutumlu inovasyon ise her türlü kaynak ve yeteneğin optimize edilmesiyle inovasyon yapılmasını ve böylece rekabetçiliğin artmasını sağlayan yeni bir iş modeli olarak kabul edilmektedir (Jayabalan ve Dorasamy, 2024: 1306). Dolayısıyla böyle bir inovasyonun başarıyla hayata geçirilmesinde dönüşümcü liderler etkin rol oynayabilir. Diğer yandan, her türlü yenilik için firmaların, çalışanların yenilikçi düşünce ve davranışlarını geliştirmeleri ve bunun için de bilgi paylaşımını desteklemeleri gerekmektedir (Herlina vd., 2024: 30). Çünkü bilgi paylaşımı yeni fikirlerin ortaya çıkmasını ve bu fikirlerin uygulamaya dökülmesini sağlamaktadır. Tutumlu inovasyon için de bu durum geçerli olmakla birlikte, bilgi paylaşımı başka açılardan da tutumlu inovasyonu desteklemektedir. Öyle ki tutumlu inovasyon için maliyetleri düşürmede kaynakların etkin kullanımına katkı sağladığı için de bilginin ve bilgi paylaşımının önemli olduğunu belirtmek mümkündür (Lei vd., 2021: 1837). Bu kapsamda bilgi paylaşımı tutumlu inovasyon için önemli bir belirleyici olabilir. Nitekim verdiği ilham ve motivasyon ile dönüşümsel liderlik ve sağladığı hizmetlerin, ürünlerin, iş modellerinin ve süreçlerinin tasarımına katkıda bulunarak değer yaratılmasına ve rekabet avantajına yol açmasıyla bilgi paylaşımı inovasyon için gerekli olarak kabul edilmekte (Salehi ve Sadeq Alanbari, 2023: 1), bu durum tutumlu inovasyon için önemli birer belirleyici olabileceklerine işaret etmektedir.

Küresel iş bağlamında, özellikle de kaynak kısıtlamalarıyla karşı karşıya olan yükselen ve gelişmekte olan pazarlarda, rekabet için itici bir güç olarak görülen tutumlu inovasyon, işletmelere değişiklikleri verimli ve etkili bir şekilde değerlendirme, bunlara yanıt verme ve rekabet avantajı elde etme imkanı sunmaktadır (Le vd., 2024: 648). Böylece tutumlu inovasyonun firma performansını artırması mümkündür. Pazar belirsizliğinin yüksek olduğu şartlarda ise tutumlu inovasyonun firma performansını daha fazla artırması söz konusu olabilir. Nitekim tutumlu inovasyon gelişmekte olan ülkelerde düşük ücretle yenilikler sunarak, daha fazla müşteriye ulaşmayı sağlamaktadır (Dost ve Umrani, 2024: 3). Dolayısıyla pazar belirsizliğinin yüksek olduğu durumlarda, düşük ücretli çözümler sunarak daha fazla satış yapmak ve kârlılığı artırmak mümkün olabilir.

Kaynak tabanlı görüş, bazı firmaların rakiplerine göre nasıl daha başarılı olduğu sorusuna odaklanmakta (Gerhart ve Feng, 2021: 1804) ve içsel faktörlerin belirleyici rolüne dikkat çekmektedir (Bryan Jean vd., 2017:

143). Bu yaklaşıma göre, firmanın sahip olduğu kaynak ve yetenekler onu rakiplerinden ayırmakta ve daha başarılı olmasına yol açmaktadır (Barney, 1991: 99). Tutumlu inovasyon verimli kaynak kullanımıyla taklit edilmesi zor yenilikçi çözümler ortaya konulmasını ifade ettiğinden, firmalar açısından stratejik avantaj sağlamakta, önemli bir yetenek olarak nitelendirilmekte ve kaynak tabanlı görüşe göre firma başarısının bir belirleyicisi olarak kabul edilmektedir (Dost ve Umrani, 2024: 396). Bununla birlikte örgütsel kaynaklar doğrudan performansı etkileyebilir, bunun yerine firmanın yeteneklerini geliştirerek fark yaratabilir (Hu vd., 1966). Nitekim kaynak tabanlı görüşe göre, dönüşümcü liderlik (Tafvelin vd., 2019) ve bilgi paylaşımı (Azeem vd., 2021) önemli firma varlıklarıdır ve inovasyon açısından kritik öneme sahip oldukları literatürde ifade edilmektedir. Yani, dönüşümcü liderlik ve bilgi paylaşımı tutumlu inovasyonu geliştirebilir. Diğer yandan her ne kadar kaynak ve yetenekler firma performansı için önemli olsa da çevrenin durumu performans sonuçlarını etkileyebilmektedir. Ancak, kaynak tabanlı görüş çevrenin etkisini ele almamaktadır. Durumsallık teorisi ise örgütü açık sistem olarak ele almakta, başarılı olmak için sabit bir en iyi kaynak, uygulama ya da çözümün olmadığını ifade etmekte ve çevresel duruma göre en iyinin değişebileceğini savunmaktadır (Lartey, 2020: 47). Bu teoriye göre, inovasyon pazar belirsizliğinin yüksek olduğu durumlarda daha yüksek performans çıktıları sağlayabilir.

Bu çalışmanın amacı, çevresini etkileyerek değişimi teşvik eden dönüşümsel liderliğin ve kurumların rekabet avantajlarını koruyabilmeleri için gerekli olan bilgi paylaşımının tutumlu inovasyon üzerindeki etkisi ile tutumlu inovasyon ve firma performansı arasındaki ilişkiyi pazar belirsizliğinin düzenleyici etkisi ile birlikte ortaya koymaktır. Bu kapsamda kaynak tabanlı görüş ve durumsallık teorisi çerçevesinde aşağıdaki araştırma soruları incelenmiştir.

1. Dönüşümcü liderlik ile tutumlu inovasyon arasında bir ilişki var mı?
2. Bilgi paylaşımı ile tutumlu inovasyon arasında bir ilişki var mı?
3. Tutumlu inovasyon ile firma performansı arasında bir ilişki var mı?
4. Pazar belirsizliğinin, tutumlu inovasyon ve firma performansı arasındaki ilişkide düzenleyici etkisi var mı?

Literatür incelendiğinde tutumlu inovasyonun öncül ve sonuçlarına ilişkin çeşitli çalışmalar yapıldığı ancak sınırlı sayıda olduğu görülmüş, pazar belirsizliğinin düzenleyici etkisine yönelik ise herhangi bir çalışma bulunmadığı gözlemlenmiştir. Ulusal literatür tarandığında ise tutumlu inovasyona yönelik hiçbir ampirik çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmayla literatürdeki boşlukları doldurmaya katkı sağlamak, ilgili alandaki bilgiyi artırmak ve ampirik bulgular ortaya koyarak gelecek çalışmalar için yeni bir bakış açısı sunmak hedeflenmektedir.

2. Literatür Taraması

2.1. Dönüşümcü Liderlik

Dönüşümcü liderlik, çalışanları kişisel çıkarların ötesine taşıyan, çalışanlarla bireysel olarak ilgilenen, örgütsel amaçları tüm örgüte aşıl原因an bir liderlik modelidir (Balaji ve Krishnan, 2014: 34-35). Dönüşümcü liderlik modelinde lider, bir yandan değişim gerekliliğini algılayarak üst yönetimi bu doğrultuda bilgilendirirken (Varışlı, 2022: 2031), diğer yandan değişim için bir vizyon oluşturarak takipçilerin bu vizyon ışığında toplanmasını ve bu doğrultuda önemli bir çaba göstermelerini teşvik etmektedir (Aksoy, 2024: 140). Bununla birlikte çalışanların iş tatminini, bağlılığını ve memnuniyetini artırmaktadır. (Deng vd., 2023: 637). Güven ortamı yaratarak yaratıcılığı ve yeniliği teşvik eden dönüşümcü liderlikte lider, takipçileri ile güçlü ilişkiler kurar (Vonoga, 2019: 571-572).

İdealleştirilmiş etki, entelektüel teşvik, bireysel değerlendirme ve ilham verici motivasyon dönüşümcü liderliğin dört temel davranışdır (Gümüslüoğlu ve İlsev, 2009; Afsar vd., 2014). İdealleştirilmiş etki, takipçileri için yüksek davranış standartları belirleyerek kurumun vizyonunu ifade edebilen örnek bir rol model oluşturan lideri tanımlamaktadır (Vonoga, 2019: 568). Bu sayede takipçiler, lideri taklit etme eğiliminde olurlar (Altıntaş vd., 2022: 57). Entelektüel teşvik, liderlerin takipçilerini harekete geçirme,

sorunlar karşısında yeni yollar düşünmeye teşvik etme ve farkındalıklarını artırma becerisi olarak tanımlanabilmektedir (Rafferty ve Griffin, 2004: 333). Bireysel değerlendirme, liderin her takipçisiyle ayrı ayrı ilgilenmesini ve potansiyelini ortaya çıkarması için koçluk yapmasını içermektedir (Başer ve Seçkin, 2023: 1317). İlham verici motivasyon ise liderlerin takipçilerini teşvik etme becerisi olarak ifade edilebilmektedir (Rafferty ve Griffin, 2004: 332). Dönüşümcü lider, davranış ve tavırla takipçilerini motive etmekte ve ilham vermektedir (Fırat ve Yeşil, 2020: 44). Aynı zamanda üyelerde bağlılık ve iş memnuniyeti artmakta ve yöneticiye güven gelişmektedir (Deng vd., 2023: 633). Çalışanların örgütün amaçlarına yönelik çalışmasını teşvik etmenin yanı sıra dönüşümcü liderlikte lider, takipçilerinin ihtiyaçlarının farkına varmasına, zorluklarla yüzleşmesine destek olarak üstesinden gelmesini sağlamaktadır (Nguyen vd., 2023: 436). Sonuç olarak dönüşümcü lider, değişim doğrultusunda bir vizyon ortaya koyarak, takipçileri bu doğrultuda harekete geçiren ve örgütsel hedeflere ulaşmak için bireysel performansın artmasına odaklanan liderdir (Çelik ve Gül, 2022: 589) ve değişimi yöneterek örgütün değişen çevreye uyum sağlayabilmesini ve ayakta kalabilmesini sağlayan en önemli unsurlardan biri olarak kabul edilmektedir (Kılınç ve Deniz, 2023: 263).

2.2. Bilgi Paylaşımı

Bilgi paylaşımı, bilgi alıcısı ve bilgi sahibi arasında gerçekleşen bilgi alışverişini ifade etmektedir (Wang vd., 2023: 2). Yeni fikirler ve ürünler geliştirmek ya da sorunları çözmek gibi amaçlarla iş ile ilgili bilgi ve know-how alışverişinde bulunmak veya geri bildirimde bulunmak bilgi paylaşımı olarak tanımlanmaktadır (Park ve Kim, 2018: 1411). İşletmeler için bilgi, beceri ve uzmanlık alışverişi süreci olarak da tanımlanabilen bilgi paylaşımı; çalışanlar, yöneticiler, amirler ve işçiler arasında bilgi, deneyim ve enformasyon aktarımını kapsamaktadır (Salehi ve Sadeq Alanbari, 2023: 12). İnsanlar arasındaki etkileşimleri içeren bilgi paylaşımı, bilginin ekonomik değerinden, bireysel motivasyonlardan, örgütsel teşvikler ve sosyal etkileşimlerin karmaşıklığından etkilenebilmektedir (Yang ve Wu, 2008: 1153-1154).

Bilgi paylaşımı bireylerin diğer kişilerden öğrenmeye ve yardım etmeye istekli olduğu durumda gerçekleşir (Yang, 2007: 84). Diğer bir deyişle, gönüllülüğe dayalı bir davranış şeklidir (Baş ve Ersarı, 2022: 1136). Bu sebeple bilgi paylaşımını etkileyen bazı engeller ve kolaylaştırıcılar söz konusudur. Güven eksikliği, zayıf iletişim gibi bilgi akışını kısıtlayan etkenler engeller olarak ifade edilirken; karşılıklı güven, entelektüel sermaye, teknolojik işbirliği gibi bilgi paylaşımını teşvik eden ve geliştiren faktörlere kolaylaştırıcılar denilmektedir (Salehi ve Sadeq Alanbari, 2023). Değerli ve kıt bir kaynak olan bilgiye sahip olanların güçlü bir konuma sahip olarak avantajlar elde etmesi bireylerin sadece güvendikleri kişilerle bilgi paylaşma eğiliminde olmalarına sebep olmakta ve bu durum bilgi paylaşımında güvenin ve sosyal ilişkilerin önemini ortaya koymaktadır (Yang ve Wu, 2008: 1131).

İşletmelerin belirsizlik ortamında belirsizlikle başa çıkabilmeleri ve rekabetçiliklerini koruyabilmeleri için bilgiyi etkin bir şekilde yönetmeleri ve yeni bilgi edinmeye odaklanmaları gerekmektedir (Düger, 2021: 629). Çünkü bilgi taklit edilmesi kolay olmayan bir kaynaktır ve günümüz şartlarında firmalar için kritik bir unsur olarak kabul edilmektedir (Atilla ve Parmaksız, 2024: 87). Bilgi paylaşımı farklı bilgilerin entegrasyonuna yol açarak sinerjik değer yaratmakta ve kuruluşun rekabet gücünü potansiyel olarak geliştirmektedir (Yang ve Wu, 2008: 1134). Rekabet avantajı yaratması, kurumsal yeteneklerin geliştirilmesi, kurumsal performansın artırılması, deneyim, beceri ve bilgi aktarımıyla değer yaratılmasıyla inovasyonun kolaylaştırılması gibi avantajlarının yanı sıra değişen çevreye daha iyi yanıt verme konusunda da işletmelere önemli fayda sağlamaktadır (Abdul-Jalal vd., 2013: 151). Hem bireysel hem de kurumsal düzeyde bilgi birikimi sağlayarak üretkenliğin artmasına yol açan bilgi paylaşımı, kurumsal değişim ve gelişimi kolaylaştıran itici bir güç olabilmektedir (Park ve Kim, 2018: 1418).

2.3. Tutumlu İnovasyon

Karmaşıklığı ve toplam yaşam döngüsü maliyetlerini azaltmak, işlevselliği artırmak ve nispeten düşük gelirli müşteriler için yüksek kullanıcı değeri ve uygun fiyatlı çözümler sağlamak için ürünleri, hizmetleri, sistemleri ve iş modellerini (yeniden) tasarlamayı ifade eden tutumlu inovasyon, ilk zamanlar daha azıyla daha fazlasını yapmak olarak tanımlanırken, sonraları daha azıyla daha iyisini yapmak şeklinde açıklanmıştır (Leliveld ve Knorrninga, 2017: 1-3). Gelişmekte olan pazarlarda ihtiyaçlara yönelik hizmet ve

ürünler geliştirmek için mevcut çözümlere kıyasla son derece yüksek maliyet avantajlarına sahip, temel ihtiyaçları düşük maliyet seviyesinde karşılayan ve müşteri için yüksek değer taşıyan ürünlerin tasarım sürecine tutumlu inovasyon denilmektedir (Albert, 2019: 3-4). Kısaca tutumlu inovasyon, kaynak kısıtlamaları altında yenilikçi bir ürün veya hizmet üretme becerisi olarak tanımlanabilmektedir (Le vd., 2024: 640). Uygun fiyatlı ürünler ve çözümler sunarak yeni pazarlar ve gelir akışları sağlayan tutumlu inovasyon, kaynak tüketimini azaltarak ve sürdürülebilir kalkınma bilincini teşvik ederek sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmaktadır (Hossain, 2018: 933).

Tutumlu inovasyonda amaç, önceden tanımlanmış belirli kriterleri kalite standartlarına uygun şekilde yerine getirirken maliyetini de önemli ölçüde azaltmaktır (Santos vd., 2020: 255). Tutumlu inovasyon, firmanın müşterilere dayanıklı ve kullanımı kolay temel işlevselliğe odaklanan ürünler/hizmetler sunmak için temel değeri belirleme ve geliştirme becerisini ifade eden "tutumlu işlevsellik", firmanın tüketiciye iyi ve ucuz ürünler/hizmetler sunmak için yeni çözümler üreterek kaynak kullanımını önemli ölçüde azaltma becerisini yansıtan "tutumlu maliyet" ve firmanın değer zinciri ve faaliyet çevresi boyunca sürdürülebilirlik ve etkili ilişkiler yaratmak ve teşvik etmek için ihtiyaçlara yönelik verimli ve etkili çözümler aramaya odaklanma becerisini ifade eden "tutumlu ekosistem" olmak üzere üç boyuttan meydana gelmektedir. Bu boyutlar, tutumlu inovasyon stratejileri geliştirilirken göz önünde bulundurularak genel etkinliğe ve başarıya katkı sağlamaktadır (Le vd., 2024: 640).

Tutumlu inovasyonun ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik üzerinde olumlu etkileri olup, enerji ve malzeme verimliliğini en üst düzeye çıkarmakta, atıklardan değer yaratmakta ve ürünlerin etkin ömrünü uzatmaktadır (Albert, 2019: 6). Düşük gelirli tüketiciler için ürün ve hizmetleri daha uygun fiyatlı hale getirmesiyle temel mal ve hizmetlere erişimi artırmakta, kaynak verimliliğini ve sürdürülebilirliği teşvik ederek atıkları ve çevresel etkileri azaltmaktadır (Provin vd., 2024: 2-3). Sosyal kalkınma, ekonomik güçlendirme ve kaynakların korunması açısından etkileri olan tutumlu inovasyon, firmalara yeni gelir akışları yaratma fırsatı da sunmaktadır (Hossain, 2018: 934).

3. Hipotez Geliştirme

3.1. Dönüşümcü Liderlik ve Tutumlu İnovasyon

Liderlik genel olarak, her türde yenilik için gerekli koşulların sağlanmasında kilit rol oynadığı için pek çok çalışmada liderlik tiplerinin yenilikle ilişkisi incelenmiştir (Lei vd., 2021: 1835). Dönüşümcü liderlik ise çalışanları beklentilerin ötesinde hedeflere ulaşmaya teşvik eden, örgütün ortak hedefleri için onlara ilham veren, çalışanlar arasında yeni beceriler geliştirmeye odaklanan ve örgütün gelişimi için sürekli yeni ve faydalı fırsatlar arayan liderleri içeren bir liderlik tarzı olarak tanımlanmaktadır (Le vd., 2024: 639). Dönüşümcü liderler, çalışanların firma yararına karar vermesi noktasında destekleyici olduğundan yenilikçi davranışlar sergilemelerine katkı sunmaktadırlar (Iqbal ve Piwowar-Sulej, 2023: 2230). Bu durumda çalışanlar örgütün hedefleri doğrultusunda yaratıcı çözümler aramaya ve yenilikçi davranışlar sergilemeye eğilimli olurlar. Dahası dönüşümcü liderlik, çalışanların yenilikçiliğini desteklemekle birlikte, onların örgüt yararına çalışmalarını konusunda istekliliğini artırdığından (Saxena vd., 2024) kısıtlı kaynaklarla ürün ve hizmet üretmeleri için de teşvik etmektedir (Lei vd., 2021: 1836). Dolayısıyla hipotez şu şekilde geliştirilmiştir.

H1: Dönüşümcü liderlik ve tutumlu inovasyon arasında pozitif bir ilişki vardır.

3.2. Bilgi Paylaşımı ve Tutumlu İnovasyon

Bilgi ve inovasyon birbiriyle yakından ilişkilidir ve çalışanların bilgiyi paylaşma istekliliği örgütsel inovasyon kabiliyetiyle güçlü bir ilişki içerisindedir (Tian ve Wang, 2023: 5). Çünkü bir inovasyon fikrinin ortaya konması için pek çok türde ve alanda bilgiye ihtiyaç vardır. Tutumlu inovasyon açısından ele alındığında ise bu tür bir inovasyonu yapabilmek için firmaların sosyal ve ekonomik ihtiyaçların farkında olması ve bunlara yanıt verebilecek teknolojik ve kalite standartlarına uygun altyapıya sahip olması gerekmektedir (Wang ve Li, 2023: 432). Diğer bir deyişle hem pazar hakkında hem de ürün ve hizmet üretimi ile ilgili yüksek düzey bilgiye sahip olunması önemlidir. Dolayısıyla bilgi paylaşımı, kaynakların

kısıtlı olduğu ortamlarda ekonomik kalkınma ve rekabet avantajı için gerekli olan inovasyonun, özellikle de tutumlu inovasyonun kritik bir öncülü olarak kabul edilebilir (Iqbal ve Piwowar-Sulej, 2023: 2228). Lei ve diğerleri (2024) ise bilgi paylaşımı sayesinde çalışanların çeşitli bilgi türlerini öğrenip birleştirebileceğini ve bunun da yeni fikirleri tutumlu inovasyonlara dönüştürme konusunda daha yetenekli olmalarına yardımcı olabileceğini belirtmiştir. Bu araştırmalar doğrultusunda aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

H2: Bilgi paylaşımı ve tutumlu inovasyon arasında pozitif bir ilişki vardır.

3.3. Tutumlu İnovasyon ve Firma Performansı

Tutumlu inovasyon, uygun fiyatlı, işlevsel ve kullanımı sürdürülebilir ürünler ortaya koyarak gelişmekte olan pazarlardaki zorlukların üstesinden gelmek için firmalar tarafından kullanılan bir stratejidir. Bu inovasyonlar, gereksiz estetik özellikler olmaksızın temel işlevleri sağlama kabiliyetleri ile karakterize edilmekte ve özellikle kaynakların kısıtlı olduğu ortamlarda daha geniş bir pazar segmenti için erişilebilir hale gelmektedir. Odak noktası, yetersiz hizmet alan müşterilerin ihtiyaçlarını karşılamak, yeni pazar fırsatları yaratmak ve sürdürülebilir sonuçlara katkıda bulunmak, böylece değer katmak ve ekonomiyi canlandırmaktır (Dost ve Umrani, 2024: 1). Tutumlu inovasyon firmanın bir yandan maliyeti düşürmesini diğer yandan yenilikle müşteri beklentilerini karşılamasını sağlayarak, rekabetçiliğe katkı sunmakta ve satış gelirlerini artırmaktadır (Albert, 2019: 9). Finansal açıdan tutumlu inovasyon, firmaların uygun maliyetli ve tüketicilerin temel ihtiyaçlarını karşılayan ürünler sunarak gelişmekte olan pazarlarda geniş bir müşteri tabanına hizmet etmelerini sağlamaktadır. Bu da ölçek ekonomileri ve maliyet liderliği stratejileri sayesinde satışların artmasına ve finansal performansın iyileşmesine, firmaların ürünleri büyük miktarlarda üreterek ve maliyetleri düşük tutarak rekabet avantajı elde edebilmelerine ve finansal performanslarını artırabilmelerine yol açabilmektedir. Diğer yandan, sürdürülebilir uygulamaları teşvik ederek de firmanın performansına katkıda bulunabilmektedir (Dost ve Umrani, 2024: 4-5). Bu kapsamda oluşturulan hipotez şu şekildedir:

H3: Tutumlu inovasyon ve firma performansı arasında pozitif bir ilişki vardır.

3.4. Pazar Belirsizliğinin Düzenleyici Etkisi

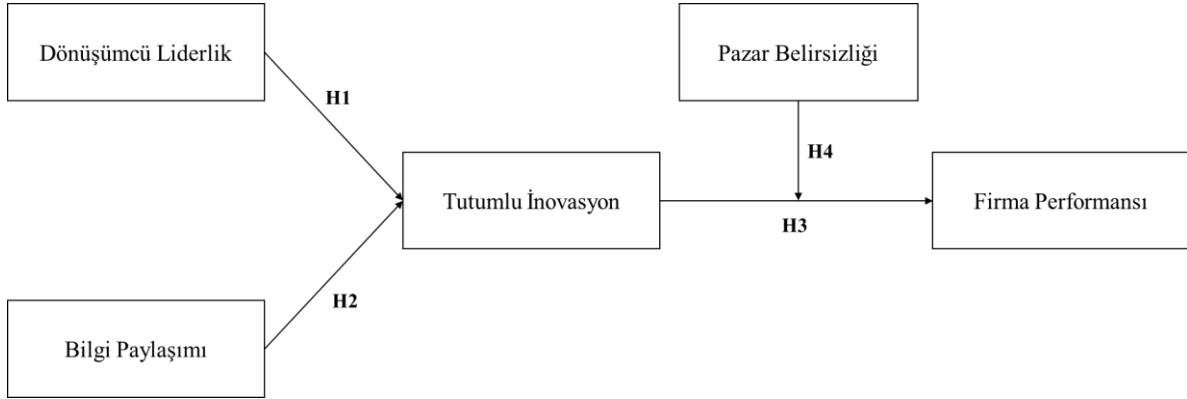
Pazar belirsizliği, pazarda gelecekteki olayların ve koşulların öngörülememe derecesi olarak tanımlanmakta, ayrıca firmaların risklerden kaçınma ve değişen piyasa koşullarına uyum sağlamaları için güçlü bir dış motivasyon kaynağı olarak kabul edilmektedir (Chu vd., 2018: 394). Ancak böyle bir ortamda müşteriler ve rakipler hakkında bilgi eksikliği de bulunmakta ve bu durum firma faaliyetlerini ve bu faaliyetler sonucu elde ettikleri çıktıları etkilemektedir (Zhang vd., 2020: 355).

Düşük belirsizliğin olduğu pazarlarda firmalar, müşterilerin beklentilerini ve rakiplerin hamlelerini kolaylıkla tahmin edebilir. Bu kapsamda böyle ortamlarda mevcut yetenek ve faaliyetlerin mevcudiyeti rekabetçiliğini ve performansını sürdürmesini mümkün kılabilir. Başka bir deyişle, yenilik yapmak gibi risk içeren girişimler firma performansına pozitif yönlü olarak önemli bir etki sağlamayabilir (Kafetzopoulos vd., 2020: 860). Belirsizliğin yüksek olduğu pazarlarda ise firmalar, ancak yenilikçi ürünler ve düşük fiyatlarla rekabet edebilirler (Handoyo vd., 2023: 10-11). Nitekim firmaların başarısının, gelişmelere en hızlı şekilde yenilikle karşılık vermeye bağlı olduğu kabul edilmektedir. Ancak yenilik yapılmasına rağmen bile geç kalırsa, rakip firmalar pazar payının çoğunu paylaşmış olacaklarından özellikle finansal performans açısından yenilik maliyetlerinin bile karşılanamaması söz konusu olabilir (Chen vd., 2005: 203). Firmalar tutumlu inovasyon yaparak hem müşterilere yenilikçi çözümler sunabilmekte hem de çok yüksek maliyete katlanmak zorunda olmamaktadır. Dolayısıyla pazar belirsizliğinin yüksek olduğu şartlarda, tutumlu inovasyon ile elde edilen finansal değer daha yüksek olabilir. Bu doğrultuda aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur.

H4: Pazar belirsizliğinin, tutumlu inovasyon ve firma performansı arasındaki ilişkide düzenleyici etkisi vardır.

Araştırma hipotezleri çerçevesinde geliştirilen araştırma modeli Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1: Araştırma Modeli

4. Araştırma Metodolojisi

4.1.Örneklem ve Veri Toplama

Çalışmada, anket yöntemi kullanılarak veriler toplanmış ve bu veriler ile hipotezler test edilmiştir. Anketin hazırlanmasında geçmiş çalışmalarda kullanılmış olan ölçekler kullanılmıştır. Dönüşümcü liderlik ve bilgi paylaşımı için Lei ve arkadaşlarının (2021) çalışmasından faydalanılmıştır. Tutumlu inovasyon için Santos ve arkadaşları (2022) tarafından geliştirilen ölçek ifadeleri kullanılmıştır. Firma performansı ölçeği Wang ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında yer alan dört ifadeden oluşmaktadır. Son olarak pazar belirsizliği için Boso ve arkadaşları (2013) ile Kim ve Cavusgil (2020) tarafından gerçekleştirilmiş olan çalışmalardan faydalanılmıştır. Tüm ifadeler 5'li Likert ölçeği ile 1.kesinlikle katılmıyorum'dan 5.kesinlikle katılıyorum'a kadar derecelendirme ile değerlendirilmektedir.

Örneklem çerçevesini Gebze Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyette bulunan imalat sanayindeki firmalar oluşturmaktadır. Örneklem, çeşitli örnekleme yöntemleri kullanılarak evreni temsil etmesi için ulaşılan, veri toplanan ve bu doğrultuda araştırmalar yapılan katılımcılar grubunu ifade etmektedir. Evrendeki her bir unsura ulaşmak pek çok açıdan zor olduğu için sosyal bilimlerde genellikle araştırma yapmak üzere evreni temsil etme niteliğine sahip bir örnekleme ulaşılarak araştırmalar yürütülmektedir. Ancak örneklemin evreni temsil edebilmesi için yanlılıktan tamamen uzak olması gerekmektedir (Özen ve Gül, 2007). Bu çalışmada, evreni temsil eden bir örnekleme ulaşabilmek için kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır ve yanlılıktan uzak durmak üzere tamamen objektif ve bilimsel sürece uygun olarak katılımcılara ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcılara cevaplarında dürüst olmalarının beklendiği, isimlerinin gizli kalacağı ve ankette doğru ya da yanlış bir cevabın bulunmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, yeterli örneklem sayısı olarak ölçekleri oluşturan toplam ifade sayısının beş katı kadar ve en az 200 verinin önerilmiş olması dikkate alınmış (Ferketich, 1991: 165) ve bu çalışmada toplam ifade sayısı 39 olduğundan, gerekli örneklem büyüklüğü 200 olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, Gebze'de bulunan organize sanayi bölgelerindeki imalat sanayinde firma hakkında bilgi sahibi olan yöneticilerden yüz yüze olarak doldurtularak elde edilen 253 (firma) veri ile araştırma hipotezleri test edilmiş ve istatistiksel analizlerden önce anketi cevaplayanların demografik özellikleri incelenmiştir. Çalışan sayısı açısından örneklemin %53,4'ünü 500'den az çalışanı olan firmalar oluştururken, %23,9'unu 1000'den fazla çalışanı bulunan firmalar oluşturmaktadır ve %22,7'sinin çalışan sayısı 500 ile 1000 arasındadır. Bunlardan 10 yıldan daha kısa süredir faaliyette bulunanlar örneklemin %6,5'ini, 10-25 yıldır faaliyette bulunanlar %24,5'ini ve 25 yıldan uzun süredir faaliyette bulunanlar %69'unu oluşturmaktadır. Katılımcıların yaşı açısından bakıldığında örneklemin %28,1'i 30 yaştan azdır, %69,1'i 30-49 yaş aralığındadır ve %2,8'i 50 yaş ve üzerindedir. Son olarak katılımcıların %33,7'si kadın, %66,3'ü erkektir.

4.2.Ölçüm Geçerliliği ve Güvenilirliği

İlk olarak ölçüm geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiştir. Bu kapsamda doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Faktör yükü 0,50'den az olduğu için, tutumlu inovasyon ve bilgi paylaşımından üçer ifade analiz dışı bırakılmıştır. Kalan ifadelerin ise ilgili faktörlere 0,50'nin üzerinde faktör yükü ile yüklenmiş olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 1' de yer almaktadır. Ardından uyum iyiliği indeksleri incelenmiştir. Hair ve arkadaşları (2010) tarafından önerildiği üzere CFI, TLI ve IFI indekslerinin 0,90'ın üzerinde ve RMSEA değerinin 0,08'in altında olduğu bulunmuştur ve buna göre uyum iyiliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür ($\Delta\chi^2/df=1,858$, CFI=0,925, IFI=0,927, TLI=0,909, RMSEA=0,058).

Tablo 1: DFA Sonuçları

Faktör	İfade	1	2	3	4	5	6
1. Dönüşümcü Liderlik	DL_8	0,817					
	DL_7	0,846					
	DL_6	0,810					
	DL_5	0,897					
	DL_4	0,874					
	DL_3	0,865					
	DL_2	0,857					
	DL_1	0,858					
2. Tutumlu İnovasyon	Tİ_9		0,832				
	Tİ_8		0,885				
	Tİ_7		0,673				
	Tİ_6		0,714				
	Tİ_5		0,669				
	Tİ_4		0,639				
	Tİ_3		0,618				
3. Örtük Bilgi Paylaşımı	BP_1			0,704			
	BP_2			0,824			
	BP_4			0,684			
	BP_5			0,835			
	BP_6			0,807			
	BP_7			0,768			
	BP_8					0,786	

	BP_9	0,843	
4. Açık Bilgi Paylaşımı	BP_10	0,687	
	BP_11	0,773	
	FP_1	0,715	
5. Firma Performansı	FP_2	0,960	
	FP_3	0,769	
	FP_4	0,771	
6. Pazar Belirsizliği	PB_1		0,718
	PB_2		0,818
	PB_3		0,798
	PB_4		0,782

$\Delta\chi^2/df=1,858$, CFI=0,925, IFI=0,927, TLI=0,909, RMSEA=0,058

DFA'dan sonra korelasyon analizi sonuçları değerlendirilmiş ve sonuçlara göre değişkenler arası istatistikî olarak anlamlı ve pozitif ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Ortalama açıklanan varyans (AVE), birleşik güvenilirlik (CR) ve Cronbach Alfa değerleri de hesaplanmıştır. Fornell ve Larcker (1981) tarafından ortaya konulan kriterler doğrultusunda AVE değerlerinin 0,50'ten, CR değerlerinin 0,70'ten ve AVE değerlerinin kareköklerinin ilgili korelasyon katsayılarından büyük olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla ölçüm geçerliliğinin bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Cronbach Alfa değerleri incelenmiş ve Nunnally (1978) tarafından tavsiye edilen 0,70 değerinin üzerinde buldukları için ölçüm güvenilirliğinin mevcut olduğu saptanmıştır. Analizlere ilişkin sonuçlar Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2: Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişken	CR	AVE	Cronbach Alpha	1	2	3	4	5	6
1.Pazar Belirsizliği	0,861	0,608	0,859	<i>0,780</i>					
2.Dönüşümcü Liderlik	0,955	0,728	0,957	0,046	<i>0,853</i>				
3.Tutumlu inovasyon	0,884	0,525	0,852	0,164*	0,467*	<i>0,725</i>			
4.Örtük Bilgi Paylaşımı	0,898	0,597	0,902	0,098	0,391*	0,447*	<i>0,773</i>		
5.Açık Bilgi Paylaşımı	0,856	0,599	0,826	0,133	0,306*	0,392*	0,718*	<i>0,774</i>	
6.Firma Performansı	0,882	0,655	0,846	0,062	0,330*	0,426*	0,336*	0,331*	<i>0,809</i>

*p<0,05. İtalik olarak yazılan değerler, AVE değerlerinin kareköküdür.

4.3.Hipotez Testi

Ölçüm geçerliliği ve güvenilirliği testleri yapıldıktan sonra, doğrudan ilişkilere yönelik araştırma hipotezleri yapısal eşitlik modeli (YEM) ile incelenmiştir ve uyum iyiliği indeksleri kabul edilebilir düzeydedir ($\Delta\chi^2/df= 1,870$, CFI= 0,935, IFI= 0,937, TLI=0,920, RMSEA= 0,059). Analiz sonuçları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Hipotez Testi Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	β	t
Liderlik	Tutumlu inovasyon	0,324*	4,644
Bilgi paylaşımı	Tutumlu inovasyon	0,395*	4,639
Tutumlu İnovasyon	Firma Performansı	0,466*	5,403

$\Delta\chi^2/df=1,870$, CFI=0,935, IFI=0,937, TLI=0,920, RMSEA=0,059

*p<0.01

Analiz sonuçlarına göre, dönüşümcü liderlik ve tutumlu inovasyon arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır ($\beta=0,324$, p<0,01). Dolayısıyla H1 hipotezi desteklenmektedir. Bilgi paylaşımı ve tutumlu inovasyon arasında da pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur ($\beta=0,395$, p<0,01). Böylelikle H2 hipotezi de desteklenmektedir. Son olarak, tutumlu inovasyon ve firma performansı arasında da anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($\beta=0,466$, p<0,01) ve H3 hipotezi de desteklenmektedir.

Tutumlu inovasyon ve firma performansı arasındaki ilişkide pazar belirsizliğinin düzenleyici etkisini test etmek üzere hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır (Aiken ve West, 1991). Bu doğrultuda ilk olarak tutumlu inovasyon ve pazar belirsizliği değişkenleri standardize edilmiştir. Sonrasında standardize edilmiş bu değişkenler çarpılarak etkileşim terimine ulaşılmıştır. Bu değişkenlerin elde edilmesinin ardından, ilk olarak tutumlu inovasyon ve pazar belirsizliğinin firma performansı üzerindeki etkisi incelenmiş ve bu ilişkiye yönelik sonuçlar Tablo 4'te Model 1 olarak sunulmuştur. Ardından analize etkileşim terimi dahil edilmiştir ve bu analiz sonuçları ise yine Tablo 4'te Model 2 olarak gösterilmiştir.

Tablo 4: Pazar Belirsizliğinin Düzenleyici Etkisi

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken: Firma Performansı			
	Model 1		Model 2	
	β	p	β	p
Tutumlu İnovasyon	0,581	0,00	0.588	0.00
Pazar Belirsizliği	-0,012	0,819	-0.028	0.603
Tutumlu İnovasyon*Pazar Belirsizliği	-	-	0.100	0.055
F	62,810		43,573	
Düzeltilmiş R ²	0,329		0,336	

Pazar belirsizliğinin düzenleyici etkisine yönelik analiz sonuçlarına göre, tutumlu inovasyon ve firma performansı arasındaki ilişkide pazar belirsizliğinin düzenleyici etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir ($\beta=0,100$, $p>0,05$). Dolayısıyla H4 hipotezi desteklenmemektedir.

5. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, dönüşümcü liderlik, bilgi paylaşımı ve tutumlu inovasyon arasındaki ilişki ile pazar belirsizliğinin düzenleyici etkisini de ele alarak tutumlu inovasyon ve firma performansı arasındaki ilişki derinlemesine araştırılmıştır. İlgili ilişkilerin kapsamlı bir şekilde ele alındığı ve ampirik sonuçlarla desteklendiği bu çalışmayla literatüre katkı sunmak, gelecek çalışmalar için aydınlatıcı bilgi birikimi ortaya koymak ve yöneticilere yol gösterici öneriler sunmak hedeflenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre dönüşümcü liderlik ile tutumlu inovasyonun pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır. Lei ve arkadaşlarının (2021), 339 katılımcıdan oluşan örneklem ile gerçekleştirdikleri çalışmada dönüşümcü liderliğin tutumlu işlevsellik, tutumlu maliyet ve tutumlu ekosistem boyutlarından oluşan tutumlu inovasyonu pozitif olarak etkilediği ortaya konmuştur. Le ve diğerleri (2024), 351 katılımcıdan toplanan veriler ile yaptıkları çalışmada dönüşümcü liderliğin, tutumlu inovasyon üzerindeki olumlu etkisini tartışmışlardır. Dönüşümcü liderlerin, entelektüel teşvik ve ilham verici motivasyon gibi davranışlar aracılığıyla, açıklığı ve yeni çözümlerin uygulanmasını teşvik eden bir kültürü geliştirebileceklerini öne sürmüşlerdir. Bu da kaynak kıtlığı koşullarında yeterince iyi ürün ve hizmetlerin üretilmesine yani tutumlu inovasyona yol açmaktadır. Çalışmanın bulguları, dönüşümcü liderin idealleştirilmiş etki, entelektüel uyarım, ilham verici motivasyon ve bireyselleştirilmiş değerlendirme gibi unsurlarının tutumlu işlevsellik, tutumlu maliyet ve tutumlu ekosistem gibi tutumlu inovasyon unsurları ile anlamlı pozitif bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir. Yapılan bir diğer çalışmada Le (2023), dönüşümcü liderliğin tutumlu inovasyon üzerindeki potansiyel etkisini vurgulamakta ve çalışanları yenilikçi fikirleri ve yaklaşımları özgürce tartışmaya ve denemeye teşvik eden destekleyici bir kültür yaratabileceğini, böylece tutumlu inovasyona elverişli bir iklimi teşvik edebileceğini öne sürmektedir. Ulusal literatür incelendiğinde ise bu ilişkiye yönelik olarak yapılmış herhangi bir çalışma olmadığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla çalışma bulgusu, literatürdeki diğer çalışmalarla aynı doğrultuda olmakla beraber özellikle ulusal literatüre önemli katkı sunmaktadır. Bu kapsamda düşük maliyetle kaliteli ürün ve hizmetler sunmak isteyen firma yöneticilerinin çalışanlarla güvene dayalı ilişkiler kurması, örgüt hedeflerinin iyi bir şekilde anlaşılmasını ve benimsenmesini sağlaması ve firma içinde yaratıcılığı ve yenilikçiliği desteklemesi gerekmektedir.

Bulgular, bilgi paylaşımı ve tutumlu inovasyonun pozitif ilişki olduğunu göstermektedir. Le (2023) yaptığı çalışma ile bilgi paylaşımının, özellikle tedarik zincirleri bağlamında, firmalarda tutumlu inovasyonun teşvik edilmesinde önemli bir rol oynadığını öne sürmektedir. Çalışma, hem aktif hem de pasif bilgi paylaşım süreçlerinin tutumlu inovasyon yeteneklerinin geliştirilmesine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Tian ve Wang (2023) yaptıkları çalışmada bilgi paylaşımı ve tutumlu inovasyon arasındaki ilişkiyi temel odak noktası olarak almakta ve bilgi paylaşımının kuruluşlarda tutumlu inovasyonu teşvik etmede önemli bir rol oynadığının altını çizmektedir. Iqbal ve Piwowar-Sulej (2023) yaptıkları çalışma ile çalışanlar ve dış paydaşların bilgi paylaşımına katıldıklarında, bunun kurum içinde tutumlu inovasyonu artırdığını öne sürerek bilgi paylaşımı ve tutumlu inovasyon arasındaki ilişkinin anlamlı ve pozitif olduğunu ortaya koymuştur. Lei ve arkadaşlarının (2024) yaptığı çalışmada hem örtük hem de açık bilgi paylaşımının tutumlu inovasyon kabiliyetini olumlu yönde etkilediği öne sürülmektedir. Ayrıca bilgi paylaşımı sayesinde çalışanların çeşitli bilgi türlerini öğrenip birleştirebileceği ve bunun da yeni fikirleri tutumlu inovasyonlara dönüştürme konusunda daha yetenekli olmalarına yardımcı olabileceğini savunulmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın sonucu, geçmiş araştırmalarla uyumludur. Konuyla ilgili ulusal literatür tarandığında ise bilgi paylaşımı ve tutumlu inovasyon arasındaki ilişkiyi ampirik olarak inceleyen hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır ve bu durum bu araştırmanın ilk olma özelliği taşıdığını göstermektedir. Araştırma bulgusu kapsamında, firma yöneticilerinin, çalışanların bilgi paylaşımı yapmalarını teşvik etmeleri, uygun ortam sağlamaları ve bu konuda kolaylaştırıcı prosedürler geliştirmeleri gerekmektedir.

Çalışma bulguları, tutumlu inovasyon ile firma performansı arasında pozitif bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Ulusal literatürde her ne kadar çeşitli inovasyon türleri ile firma performansı arasındaki ilişki sıklıkla ele alınmış olsa da tutumlu inovasyon ve firma performansı arasındaki ilişkiye yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte uluslararası literatür incelendiğinde, Tjahjana ve arkadaşlarının (2020) yaptıkları çalışmada, tutumlu inovasyonun firma performansı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu öne sürdükleri görülmektedir. Ayrıca tutumlu inovasyona odaklanarak firmaların, maliyetlerini düşük tutarken karşılanmamış ihtiyaçları olan müşterilere daha iyi hizmet verebilecekleri bunun da zaman içinde firma performansının artmasına katkıda bulunabileceğini belirtmişlerdir. Dost ve Umrani (2024) de yaptıkları araştırma ile tutumlu inovasyonun hem finansal hem de çevresel performans açısından firma performansı üzerinde önemli bir olumlu etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla çalışma bulgusu, bu araştırmalarla uyumludur. Bu kapsamda firmaların daha yüksek performansa sahip olmak için tutumlu inovasyon yapmaya çaba göstermeleri önemlidir. Yöneticiler düşük gelir grubunun ihtiyaçlarına dikkat etmeli, bu ihtiyaçları gidermek üzere yenilikçi faaliyetlere ağırlık vermelidir. Ayrıca yenilik yaparken düşük maliyeti dikkate almanın yanı sıra temel işlevlerin kalitesine de öncelik vermelidir.

Son olarak pazar belirsizliğinin, tutumlu inovasyon ve firma performansı ilişkisinde düzenleyici etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde bu doğrultuda yapılmış herhangi bir çalışmanın olmadığı gözlemlenmiştir. Bu sonucun pazarda yüksek belirsizliğin olduğu durumlarda, firmaların müşteri tercihleri hakkında bilgi edinmek ve daha az risk almak için daha çok taklitçi davranışlar sergileme eğiliminde olmalarından (Min ve Kim, 2023: 3) kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Yani firmalar, belirsizlik ortamında risk almaktan kaçındıkları için bu ilişkide belirsizliğin herhangi bir etkisi olmayabilir. Bu kapsamda, yöneticilerin belirsizliğin yüksek olduğu durumlarda tutumlu inovasyona daha fazla önem vermelerinin performans çıktıları açısından önemli bir katkısının olmayabileceğinin farkında olmaları ve temkinli bir şekilde belirsizliğe karşı strateji oluşturmaları gerekmektedir.

Bu çalışma, henüz gelişmekte olan bir kavram olarak tutumlu inovasyonun öncülleri ve sonuçları ile ilgili kritik ve özgün ampirik sonuçlar sunmaktadır. Ancak çeşitli kısıtları da bulunmaktadır. Bunlardan ilki, anket çalışmasının Gebze'de bulunan firma yöneticileriyle yapılmış olmasıdır. Farklı şehir, bölge ve ülkelerde yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmesi mümkündür. Çalışmanın ikinci kısıtı ise kesitsel araştırma tasarımının kullanılmasıdır. Boylamsal çalışmalarla nedenselliğin daha açık bir şekilde ortaya konması mümkündür. Ayrıca bu çalışmada tutumlu inovasyonun firma performansı ile ilişkisi ele alınmıştır. Gelecek çalışmalarda yenilik performansı, pazar performansı ve operasyonel performans gibi performans türleriyle ilişkisinin incelenmesi daha ayrıntılı bilgiye erişilmesini mümkün kılabilir. Diğer yandan bu çalışmada pazar belirsizliğinin düzenleyici etkisi incelenmiştir. Teknolojik belirsizliğin ve rekabet şiddetinin düzenleyici etkisinin incelenmesi literatüre önemli katkı sağlayabilir.

Finansman/ Grant Support

Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The author(s) declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Yazarların Katkıları/Authors Contributions

Çalışmanın Tasarlanması: Yazar-1 (%25), Yazar-2 (%25), Yazar-3 (%25), Yazar-4 (%25)

Conceiving the Study: Author-1 (%25), Author-2 (%25), Author-3 (%25), Author-4 (%25)

Veri Toplanması: Yazar-1 (%25), Yazar-2 (%25), Yazar-3 (%25), Yazar-4 (%25)

Data Collection: Author-1 (%25), Author-2 (%25), Author-3 (%25), Author-4 (%25)

Veri Analizi: Yazar-1 (%25), Yazar-2 (%25), Yazar-3 (%25), Yazar-4 (%25)

Data Analysis: Author-1 (%25), Author-2 (%25), Author-3 (%25), Author-4 (%25)

Makalenin Yazımı: Yazar-1 (%25), Yazar-2 (%25), Yazar-3 (%25), Yazar-4 (%25)

Writing Up: Author-1 (%25), Author-2 (%25), Author-3 (%25), Author-4 (%25)

Makale Gönderimi ve Revizyonu: Yazar-1 (%25), Yazar-2 (%25), Yazar-3 (%25), Yazar-4 (%25)

Submission and Revision: Author-1 (%25), Author-2 (%25), Author-3 (%25), Author-4 (%25)

Açık Erişim Lisansı/ Open Access License

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır.

Kaynaklar

- Abdul-Jalal, H., Toulson, P. ve Tweed, D. (2013), Knowledge Sharing Success For Sustaining Organizational Competitive Advantage, *Procedia Economics and Finance*, 7, s.150-157.
- Afsar, B., Badir, Y. F. ve Saeed, B. B. (2014), Transformational Leadership and Innovative Work Behavior, *Industrial Management & Data Systems*, 114(8), s.1270-1300.
- Aiken, L.S. ve West, S.G. (1991), *Multiple Regression: Testing and Interpreting Interactions*, USA: Sage Publications.
- Aksoy, I. (2024), Örgütsel Değişim Bağlamında Çalışanların Değişime Açıklığı, Dönüşümcü Lider ve Örgüt İçi Şeffaf İletişim İlişkisi, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 25(1), s.135-143.
- Albert, M. (2019), Sustainable Frugal Innovation-The Connection Between Frugal Innovation and Sustainability, *Journal of Cleaner Production*, 237, 117747.
- Altıntaş, E., Güney, S. ve Boy Akdağ, L. (2022), Dönüşümcü Liderlik Tarzı ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı İlişkisinde Kişi-Örgüt Uyumunun Aracı Rolü, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), s.54-68.
- Atila, G. ve Parmaksız, Ö. (2024), Örgütlerde Bilgi Paylaşımı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme, *Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 7(1), s.75-94.
- Azeem, M., Ahmed, M., Haider, S. ve Sajjad, M. (2021), Expanding Competitive Advantage Through Organizational Culture, Knowledge Sharing and Organizational Innovation, *Technology in Society*, 66, 101635.
- Balaji, M. ve Krishnan, V. R. (2014), Impact of Transformational Leadership on Empowerment: Mediating Role of Social Identity, *International Journal on Leadership*, 2(1), s.34-42.
- Barney, J. (1991), Firm Resources and Sustained Competitive Advantage, *Journal of Management*, 17(1), s.99-120.
- Barnikol, J. ve Liefner, I. (2024), Serving Society at Large. Operationalization and Evidence of (Advanced) Frugal Innovation in Industrialized Economies, *Technological Forecasting and Social Change*, 204, 123444.
- Baş, M. ve Ersarı, G. (2022), Duygusal Bağlılık ve Bireysel Yaratıcılık Arasındaki İlişkide Bilgi Paylaşımının Aracı Rolü, *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(2), s.1134-1144.
- Başer, S. H. ve Seçkin, Z. (2023), Başarıya Giden Yol: Dijitalleşen Dünyada Bir Lider Olarak Bill Gates, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(3), s.1313-1324.
- Boso, N., Story, V. M. ve Cadogan, J. W. (2013), Entrepreneurial Orientation, Market Orientation, Network Ties, and Performance: Study of Entrepreneurial Firms in a Developing Economy, *Journal of Business Venturing*, 28(6), s.708-727.
- Bryan Jean, R. J., Sinkovics, R. R. ve Kim, D. (2017), Antecedents and Outcomes of Supplier Innovativeness in International Customer-Supplier Relationships: The Role of Knowledge Distance, *Management International Review*, 57(1), s.121-151.
- Chen, J., Reilly, R. R. ve Lynn, G. S. (2005), The Impacts of Speed-To-Market on New Product Success: The Moderating Effects of Uncertainty, *IEEE Transactions on Engineering Management*, 52(2), s.199-212.

- Chu, Z., Xu, J., Lai, F. ve Collins, B. J. (2018), Institutional Theory and Environmental Pressures: The Moderating Effect of Market Uncertainty on Innovation and Firm Performance, *IEEE Transactions on Engineering Management*, 65(3), s.392-403.
- Çelik, S. ve Gül, H. (2022), Yöneticilerin Liderlik Tarzının İşyeri Nezaketsizliğine Etkisinde Örgüt Kültürünün Aracılık Rolü Üzerine Bir Araştırma, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(43), s.586-613.
- Deng, C., Gülseren, D., Isola, C., Grocutt, K. ve Turner, N. (2023), Transformational Leadership Effectiveness: An Evidence-Based Primer, *Human Resource Development International*, 26(5), s.627-641.
- Dost, M. ve Umrani, W. A. (2024), Managerial Proactiveness, Frugal Innovation and Firm Performance, *The Journal of Entrepreneurship*, 09713557241256212.
- Düger, Y. S. (2021), Etik Liderlik ile Bilgi Paylaşımı Arasındaki İlişki: Sistemik Bir İnceleme, *Alanya Akademik Bakış*, 5(2), s.619-645.
- Ferketich, S. (1991), Focus on Psychometrics. Aspects of Item Analysis, *Research in Nursing & Health*, 14(2), s.165-168.
- Fırat, İ., & Yeşil, S. (2020). Dönüşümcü Liderlik Özelliklerinin İşletmenin Yenilik Yeteneği ve Performansı Üzerindeki Etkisi, *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), s.40-57.
- Flaminiano, J. P. C. (2024), Entrepreneurial Bricolage: A Key to Innovation for SMEs in a Developing Economy, *Small Business International Review*, 8(1), e645.
- Fornell, C. ve Larcker, D. F. (1981), Evaluating Structural Equation Models With Unobservable Variables and Measurement Error, *Journal of Marketing Research*, 18(1), s.39-51.
- Gerhart, B. ve Feng, J. (2021), The Resource-Based View of the Firm, Human Resources, and Human Capital: Progress and Prospects, *Journal of Management*, 47(7), s.1796-1819.
- Gümüşlüoğlu, L. ve İlsev, A. (2009), Transformational Leadership, Creativity, and Organizational Innovation, *Journal of Business Research*, 62(4), s.461-473.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. ve Tatham, R. L. (2010), *Multivariate Data Analysis*, Upper Saddle River, NJ: Prentice hall.
- Handoyo, S., Suharman, H., Ghani, E. K. ve Soedarsono, S. (2023), A Business Strategy, Operational Efficiency, Ownership Structure, and Manufacturing Performance: The Moderating Role of Market Uncertainty and Competition Intensity and Its Implication on Open Innovation, *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 9(2), 100039.
- Herlina, M. G., Budiansyah, M. A., Janah, F. R. ve Adryana, D. Q. P. (2024), Unlocking Employee Innovative Behaviour: Exploring the Power of Transformational Leadership and Tacit Knowledge Sharing Among Indonesian White-Collar Workers, *Economics and Culture*, 21(1), s.29-45.
- Hossain, M. (2018), Frugal Innovation: A Review and Research Agenda, *Journal of Cleaner Production*, 182, s.926-936.
- Hu, P., Wang, Y., Feng, T. ve Duan, Y. (2021), Innovative Search, Capability Reconfiguration and Firm Innovation Performance in the Process of Technological Leapfrogging, *Chinese Management Studies*, 15(5), s.961-984.
- Iqbal, Q. ve Piwowar-Sulej, K. (2023), Frugal Innovation Embedded in Business and Political Ties: Transformational Versus Sustainable Leadership, *Asian Business & Management*, 22(5), s.2225-2248.
- Jayabalan, J. ve Dorasamy, M. (2024), Revitalizing Higher Education Institutions: Embracing Frugal Innovation for Transformation, *Procedia Computer Science*, 234, s.1305-1312.
- Kafetzopoulos, D., Psomas, E. ve Skalkos, D. (2020), Innovation Dimensions and Business Performance Under Environmental Uncertainty, *European Journal of Innovation Management*, 23(5), s.856-876.

- Kılınç, E. ve Deniz, M. (2023), Stratejik ve Dönüşümcü Liderliğin Bireysel Performansa Etkisi, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 15(1), s.260-273.
- Kim, D. ve Cavusgil, E. (2020), Antecedents and Outcomes of Digital Platform Risk For International New Ventures' Internationalization, *Journal of World Business*, 55(1), 101021.
- Lartey, F. M. (2020), Chaos, Complexity, and Contingency Theories: A Comparative Analysis and Application to the 21st Century Organization, *Journal of Business Administration Research*, 9(1), s.44-51.
- Le, P. B. (2023), Determinants of Frugal Innovation for Firms in Emerging Markets: The Roles of Leadership, Knowledge Sharing and Collaborative Culture, *International Journal of Emerging Markets*, 18(9), s.3334-3353.
- Le, P.B., Tran, D.T., Phung, T.M.T. ve Vu, K.D. (2024), Leadership and Knowledge Management Practices For Frugal Innovation of Firms in the Emerging Market: Moderating Role of Collaborative Culture, *Asia-Pacific Journal of Business Administration*, 16(3), s.637-654.
- Lei, H., Gui, L. ve Le, P. B. (2021), Linking Transformational Leadership and Frugal Innovation: The Mediating Role of Tacit and Explicit Knowledge Sharing, *Journal of Knowledge Management*, 25(7), s.1832-1852.
- Lei, H., Saeheng, P. ve Le, P. B. (2024), Stimulating Knowledge Sharing Behaviors For Frugal Innovation: The Roles of Inclusive Leadership and Competitive Intensity, *Journal of Knowledge Management*, 28(5), s. 1468-1489.
- Leliveld, A. ve Knorringa, P. (2018), Frugal Innovation and Development Research, *The European Journal of Development Research*, 30, s.1-16.
- Min, S. ve Kim, N. (2023), Competitive Imitation Strategy for New Product-Market Success, *Australasian Marketing Journal*, 31(2), s.112-123.
- Nguyen, V. Q., Turner, N., Barling, J., Axtell, C. M. ve Davies, S. (2023), Reconciling General Transformational Leadership and Safety-Specific Transformational Leadership: A Paradox Perspective, *Journal of Safety Research*, 84, s.435-447.
- Nunnally, J. C. (1978), *Psychometric Theory*, New York: McGraw-Hill.
- Özen, Y. ve Gül, A. (2007), Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, s.394-422.
- Park, S. ve Kim, E. J. (2018), Fostering Organizational Learning Through Leadership and Knowledge Sharing, *Journal of Knowledge Management*, 22(6), s.1408-1423.
- Provin, A. P., Leal Vieira Cubas, A., de Aguiar Dutra, A. R., Carneiro Mussi, C., Junges, I., Nunes, N. A., ... ve Salgueirinho Osório de Andrade Guerra, J. B. (2024), Qualitative Research Parameters in Studies on Frugal Innovation, *International Journal of Qualitative Methods*, 23, 16094069241237550.
- Qin, W. (2024), How to Unleash Frugal Innovation Through Internet of Things and Artificial Intelligence: Moderating Role of Entrepreneurial Knowledge and Future Challenges, *Technological Forecasting and Social Change*, 202, 123286.
- Rafferty, A. E. ve Griffin, M. A. (2004), Dimensions of Transformational Leadership: Conceptual and Empirical Extensions, *The Leadership Quarterly*, 15(3), s.329-354.
- Salehi, M. ve Sadeq Alanbari, S. A. (2023), Knowledge Sharing Barriers and Knowledge Sharing Facilitators in Innovation, *European Journal of Innovation Management*, In press.
- Santos, L. L., Borini, F. M. ve Oliveira Júnior, M. D. M. (2020), In Search of the Frugal Innovation Strategy, *Review of International Business and Strategy*, 30(2), s.245-263.

- Santos, L. L., Borini, F. M., Oliveira Jr, M. D. M., Rossetto, D. E. ve Bernardes, R. C. (2022), Bricolage as Capability for Frugal Innovation in Emerging Markets in Times of Crisis. *European Journal of Innovation Management*, 25(2), s.413-432.
- Saxena, P. K., Seetharaman, A. ve Shawarikar, G. (2024), Factors That Influence Sustainable Innovation in Organizations: A Systematic Literature Review, *Sustainability*, 16(12), 4978.
- Tafvelin, S., Nielsen, K., von Thiele Schwarz, U. ve Stenling, A. (2019), Leading Well is a Matter of Resources: Leader Vigour and Peer Support Augments the Relationship Between Transformational Leadership and Burnout, *Work & Stress*, 33(2), s.156-172.
- Tian, H. ve Wang, A. (2023), Sustainable Leadership, Knowledge Sharing, and Frugal Innovation: The Moderating Role of Organizational Innovation Climate, *SAGE Open*, 13(4), 21582440231200946.
- Tjahjana, D., Manurung, A. H., Kosasih, W. ve Setiadi, N. J. (2020), Digital Business, Frugal Innovation, and Firm Performance by Small and Medium-sized Enterprises in Developing Countries: Evidence from Indonesia, *International Journal of Advance Science and Technology*, 29(10), s.197-208.
- Ur Rehman, K., Anwar, R. S., Antohi, V. M., Ali, U., Fortea, C. ve Laura Zlati, M. (2024), Driving Frugal Innovation in SMEs: How Sustainable Leadership, Knowledge Sources and Information Credibility Make a Difference, *Frontiers in Sociology*, 9, 1344704.
- Vonoga, A. (2019), Theoretical Aspects of Transformational Leadership, In *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*, 6, s.564-573.
- Wang, C. ve Li, X. (2023), Knowledge Integration and Entrepreneurial Firms' Frugal Innovation in the Service Industry, *Journal of Business & Industrial Marketing*, 38(3), s.429-443.
- Wang, J. J., Shi, W., Lin, Y. ve Yang, X. (2020), Relational Ties, Innovation, and Performance: A Tale of Two Pathways, *Industrial Marketing Management*, 89, s.28-39.
- Wang, M., Wang, Y. ve Mardani, A. (2023), Empirical Analysis of the Influencing Factors of Knowledge Sharing in Industrial Technology Innovation Strategic Alliances, *Journal of Business Research*, 157, 113635.
- Varışlı, N. (2022), Dönüşümcü Liderlik Uygulamalarının, Çalışanların Performansına Etkilerine Yönelik Bir Araştırma, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(3), s.2030-2049.
- Yang, H. L. ve Wu, T. C. (2008), Knowledge Sharing in an Organization, *Technological Forecasting and Social Change*, 75(8), s.1128-1156.
- Yang, J. T. (2007), The Impact of Knowledge Sharing on Organizational Learning and Effectiveness, *Journal of Knowledge Management*, 11(2), s.83-90.
- Zhang, Z., Zhang, C. ve Shen, L. (2020), Deterring Dealer Slackness: The Role of Supplier Incentives and Monitoring and the Market Environment, *Journal of Business Research*, 121, s.353-363.